

OĞUZ ATAY'IN ÖYKÜLERİNDEKİ BİREYİN EŞYAYA YABANCILAŞMASI*

Nesligül KURUCU**

Öz: Bu çalışma, Oğuz Atay'ın *Korkuyu Beklerken* adlı öykü kitabından seçilmiş üç öyküde bulunan eşya-birey ilişkisini, kent hayatının bireyi topluma ve kendine yabancılaştırmasını eşyanın etkisi çerçevesinde tartışmaktadır. Atay'ın 1975 yılında yayımladığı bu öykü kitabında modern yaşamın zorunluluğunun sonucu olarak bireyin topluma ve iç dünyasına yabancılaşması; bir burjuva simgesi olan eşyanın, bireyin dekor evreninin tamamını kaplamasıyla iletişimsizliği, uyumsuzluğu, toplumu cezalandırmak istemesi ve başkaldırısı eşyayı merkeze alarak incelenecektir. Nesnenin özneye dönüştüğü, eşyanın kişileşmesi üzerinde durulacağı kitabın ilk öyküsü "Beyaz Mantolu Adam" da suskun başkahramanın anomik süreci tamamlayarak sonlanan intiharı başkaldırı odağında ele alınacaktır. İncelenecek ikinci öykü "Unutulan", tavan arasında gündelik yaşama ayak uydurma çabasıyla geçmişin unutulması ve bilincin derinliklerine doğru bırakılan eşyaların geri dönüş tekniğiyle bir hatırlatma nesnesi olması ele alınacaktır. "Korkuyu Beklerken" öyküsünde eşyanın burjuva yaşamında ortak bir dil, ortak bir araç olarak görülmesi sonucunda bireyin topluma uymak için yarattığı taklit evrenindeki eşyanın rolü üzerinde durulacaktır. Eşyanın insan hayatındaki rolünün incelenen öykülerde müphem kalmış yanlarına yönelik çıkarımlarda bulunulacaktır.

Anahtar kelimeler: Eşya, *Korkuyu Beklerken*, yabancılaşma, küçük burjuva, Oğuz Atay.

Alienation of the Individual in Oğuz Atay Stories

Abstract: This work, discusses the object-individual relationship in three selected stories of Oğuz Atay's story book, *Korkuyu Beklerken*; the alienation of the urbanized individual to society and to oneself within the framework of the effect of the objects influence. In this story book published by Atay in 1975, we will examine by centering upon the object, the alienation of the individual to society and the inner world as a result of the imperative of modern life, the non-communication, incompatibility, the desire to punish the society and the revolt of the object, which is a bourgeois symbol, as the object covers the entire universe of decoration. The first story of the book, "Beyaz Mantolu Adam", that emphasizes the object that turns into a subject, and the personality of the object, the silent protagonist's suicide, which ends by completing the anomik process, will be discussed with the focus on rebellion. The second story to be examined, "Unutulan", will be discussed as the forgotten of the past in an effort of keeping up with daily life in the attic, and the return of the objects left into the depths of consciousness as a reminder. In the story of "Korkuyu Beklerken", the role of

---

* Makalenin Geliş ve Kabul Tarihleri: 28.10.2020 - 27.10.2021

** Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü yüksek lisans mezunu. neslikurucu01@gmail.com, ORCID: 000-0001-9195-1108.

goods in the universe of imitation created by the individual to fit into society as a result of seeing things as a common language and a common tool in bourgeois life will be emphasized. Inferences will be made about the ambiguous aspects of the role of the goods in human life in the analyzed stories.

Keywords: Object, *Korkuyu Beklerken*, Alienation, Petite Bourgeois, Oğuz Atay.

Giriş

Oğuz Atay'ın hikâyelerindeki ve romanlarındaki başkişiler, genellikle dış gerçeklikten uzaklaşıp iç hesaplaşmaya eğilim göstermektedir. Roman ve öykülerindeki karakterlerin “tutunamama” durumu, onları dış dünyadan soyutlanmaya ve sorgulamaya götürür. “Oğuz Atay kurmaca yapıtlarında bireyi, onun iç dünyasını ön plana çıkarır (...)” (Ecevit, 2011, s. 87). Kentleşmeyle birlikte değişen toplum yapısına ayak uyduramayan birey, kendini dış dünyadan soyutlar. Sanayileşme, teknoloji ve kent hayatının beraberinde getirdiği sorunlar, bireyi dış dünyaya kapısını kapatmaya zorlar. Modernleşme sürecine uyum sağlayamayınca birey, kendi kabuğuna çekilir. Modernleşmeye ayak uyduran çoğunluk (toplum), yarattığı kurallara uymayanı ‘öteki’ olarak adlandırır. Bu ‘öteki’ olma durumuna yani bireyin, toplumun genel kurallarıyla uyuşamamasıyla birlikte kendi isteğiyle toplumdaki uzaklaşmasına, yabancılaşmasına veya toplum tarafından kabul edilmeyip topluma yabancılaşmak zorunda bırakılmasına Atay'ın eserlerinde sıklıkla rastlanmaktadır. Oğuz Atay, öykülerinde modern yaşamın yansımalarını birey üzerinden ironik bir dille anlatır. Öykü kişinin modern yaşamla gelen toplumsal normlarına uyabilmek ve toplumla iletişimde kalabilmek için eşyayı bir araç olarak görmesi üzerinde durmuştur. Eşya, modern yaşamın bir simgesidir. Bireyin topluma yaklaşmasında veya yabancılaşmasında önemli bir nesnedir. İncelenen öykülerde yabancılaşma, iletişimsizlik, başkaldırı ve varoluş bunalımı; eşya üzerinden anlatılmıştır.

Etkisini pek çok alanda gösteren modernleşme sürecinin edebiyatımıza da etkisi büyük olmuştur. Bu değişim ve dönüşüm çağının etkisi, uzun yıllar sürmüştür. Genel bir tanımla; “Modernizm, felsefede hümanizm, ekonomide liberalizm ve edebiyatta yeni romantizmi içine alan çok kapsamlı bir kavramdır. Modernizm, hem çağdaş bir düşüncedir hem de Rönesans'tan günümüze kadar Batılı aydının ulaşmak istediği bir idealdir.” (Kantarcıoğlu, 2007, s. 1). 20. yüzyılda teknoloji alanındaki gelişmeler, modernleşmenin sosyal, ekonomik ve kültürel alanlarını etkilemiştir. Bu gelişmeler zamanla edebiyata da yansımıştır. Batı edebiyatında görülmesinin ardından modernist romanın Türk edebiyatındaki öncü ve yetkin sayılabilecek örneklerini vermesi, 1950'li yılları işaret etmektedir. Modernist etkinin edebiyatımızda görülmesiyle birlikte bireyi ön plana alan, onun iç dünyası yansıtan eserler karşımıza çıkmaktadır. Tanzimat'tan günümüze pek çok romanda yansıtmacı etki görülse de Yıldız Ecevit modernist romanın öncüsü olarak Atay'ı kabul eder. “Edebiyatımızda modernist romanın öncüsü Oğuz

Atay'dır. Atay 1972'de, o güne değin Türk edebiyatında kurgu/biçim özellikleri açısından görülmemiş bir romanla ortaya çıkar: '*Tutunamayanlar*' (2011, s. 86).

Oğuz Atay'ın eserlerindeki 'tutunamayan' karakterleri edebiyatımızda topluma aykırı düşen, toplumda 'öteki' olan anomik bireylerin öncüsü konumundadır. Edebiyatımızda özellikle romanda hız kazanan modernist unsurlar, etkisini hikâyelerde de göstermiştir. Modernizmle beraber romanda görülen içerik ve biçimdeki yenilikler, hikâyelere de tesir etmiştir. Özellikle Atay'ın *Tutunamayanlar*'ında modernist unsurlar katmanlı olarak bulunur. Atay'ın hikâyelerinde de bireyi ve eşyayı merkeze alma, yabancılaşma, yalnızlık, uyumsuzluk, noktalama işaretlerini kullanmama, karakterlere isim vermeme gibi pek çok bakımdan modernist etki altındaki yenilikler görülmektedir.

Atay'ın 1975 yılında yayımlanan ve tek öykü kitabı olan *Korkuyu Beklerken*, modernist romanın öykü biçimine yansımış halidir. Modernleşme sürecinde bireyi iç hesaplaşmaya, iletişimsizliğe iten dış dünyanın bireyin iç dünyasıyla olan uyumsuzluğudur. Atay bunu öykülerinde yabancılaşmayı merkeze alarak anlatır.

Oğuz Atay'ın öykülediği kişileri, durumları, kişinin karşısavı olan toplum biçiminde etkilemektedir. Çoğu kez, ruh sağlığı çeşitli derecelerde zedelenmiş kişilerle çıkar karşımıza yazar. Ya da yine toplum, onun kişilerine hasta olarak bakabilecektir diyelim. Bu kişilerin bireysel gibi görünen sorunlarının gerisinde hep toplum vardır, tutunamamanın acısı ya da ayrıcalığı vardır. Garip bir biçimde dışa dönük kişilerdir bunlar. Yabancılaşmaları da dışa dönük bir yabancılaşmadır (Akatlı, 1982, s. 46).

Modernite ile birlikte kentleşme, bireyi kalabalıklar içinde yalnızlığa itmiştir. Kalabalık içinde robotlaşma durumu, bireyi varoluş çıkmazlarına sürükler. Toplumsal değişime, şehirleşmeye ayak uyduramayan bireyin topluma yabancılaşması kaçınılmazdır. Çevresine ve kendine yabancılaşan bireyin iletişimi, nesnelere sınırlı kalmaktadır. Değişen dünyaya olan uyumsuzluk, yabancılaşmayı ve sorgulamayı doğurmuştur. Yabancılaşmayı ilk kullanan;

Hegel'e göre yabancılaşma, insanın fiziki ve ruhi varlığı arasındaki ayrım sonucu ortaya çıkmaktadır. Hegel'in yabancılaşma kavramında insan, çevresine yabancılaşmakta, kendisini düşünen ve hisseden bir varlık olarak görmemektedir. İnsanın doğaya ve kendi ruhuna yabancılaşmasının sebebi ürettiği mal ve eşyalardır. İnsan, varlığını ancak ürettiği mal ve eşya aracılığıyla kanıtlayabildiğine inanmakta, böylece de insan yaşamı, mutsuz bilincin ve korkuların bir ürünü haline gelmektedir (Roger Salerno'dan aktaran Ofluoğlu ve Büyükyılmaz, 2008, s. 119).

Yabancılaşma, bireyin modernleşme sürecinin dışında kalması durumudur. Modern dünyaya verilen tepkidir. Modernleşmenin sonucunda bir tabaka oluşmuştur. Bu, küçük burjuvadır. Küçük burjuvanın en önemli gerekliliği olan eşya, eve dolunca insana yer kalmaz. Birey, kendi varoluşunu sorgulamaya

başlar. Atay'ın eserlerindeki burjuva yaşam tarzı, karakterlerin taklit temelli bir dekor kurma çabasından kaynaklanmaktadır. Eşya, toplumla bir iletişim aracı ve ölçüt olarak görülmüştür. İçi eşya dolu ev, bir türlü gerçeklik boyutuna taşınamayan yapay iletişim şeklini, insanların yaşam alanlarını birbirlerine benzetmek amaçlı kurdukları evrenin sahteliğini fark ettikleri ve kendilerine de yabancılaştıkları mekânı temsil etmektedir. Yüzeysel olarak kurulan ev, arkadaşlık, eşya kısacası topluma ayak uydurabilmek adına yarattığı bu evren, öteki olmaya maruz kalmamak adına kurulmuştur. “Birey ya gerçek yüzünü keşfettiği burjuva dünyasını kabullenir onunla bütünleşir ya da bu dünya ile uzlaşamaz ve ona yabancılaşır” (Moran, 2001, s. 178). Toplum tarafından reddedilmemek için burjuva yaşam biçimini benimseyen karakter, zamanla bunun yapay bir evren olduğunu fark eder ve yabancılaşma evresine girer. Eşya topluma ayak uydurmasına, onunla iletişimde kalmasına yardımcı olmamıştır. Bu yabancılaşma sonucunda başkaldırı olarak intihar seçilir. Atay'ın eserlerindeki yaygın bir başkaldırı şekli olan intihar, “Beyaz Mantolu Adam” öyküsünde de kendini gösterir. Bir başkaldırı olarak intiharı seçen karakter, toplumun değerlerini reddeder. “Beyaz Mantolu Adam”ın intiharı diğer yaşantılara olan uyumsuzluğunun toplumda kabul edilmemesinin sonucundaki özgür seçimidir. Çünkü toplumun değerleri, onun özgürlüğünü tehdit etmektedir. Bu intihar, aykırı varoluşunun başkaldırısıdır. “Beyaz Mantolu Adam”ın kadın mantosu giyerek, bilinçli bir suskunluk sergileyerek ve sonunda etrafındaki kalabalıktan denize yani özgürlüğüne koşması da topluma karşı bir tepki, bir başkaldırıdır.

Varoluşsal Yalnızlığın Suskun Bireyi: “Beyaz Mantolu Adam”

Nesnenin salt varlık olmasından öteye taşındığı, özne konumuna getirildiği bu hikâyede eşya, insan aracılığıyla vücut bulmuştur. Beyaz manto dışarıdan kendisine ait görünmese de özgür düşüncesinin somut tavrı olması bakımından bireyin iç dünyasının aynası konumundadır. Hikâyeye, yaz sıcağında kadın paltosu giyen erkek karakterin toplum tarafından tecrit edilmesini merkeze alan, bireyin topluma yabancılaşması, iletişimsizliği, hikâyenin sonundaki intiharıyla başkaldırısı ve eşyanın toplumdaki biçilmiş rolünü anlatmaktadır. Atay'ın öykü kişisi pek çok bakımdan başkahraman(protagonist) özellikleri göstermektedir. “Başkişinin modernist roman sistemindeki karşılığıdır” (Sazyek, 2013, s. 279). Modernist romanda karşılaştığımız başkahraman, Atay'ın öykülerinde de kendini göstermektedir. İçinde bulunduğu toplumun yapay nesnesi gibi davranılan karakterin özelliklerini yansıtır.

Hayata karşı varoluşsal ya da topluma karşı sosyopsişik bağlamda yabancılaşma yaşayan bireyin önünde yine birkaç seçenek vardır: Ya toplum içinde kalmaya devam etmekle birlikte onun birkaç/ bütün değerlerine, normlarına karşı somut ve zararlı etkileri olmayan bir pasif direnişe geçecek ya da kendi içine çekilecektir. Barındırdığı psikolojik öğelerin niteliğine ve şiddet dozuna göre bu kez de ya bir sanal yaşantı yaratacak ya da yalıtılmışlık, yalnızlık, iletişimsizlik, amaçsızlık,

umutsuzluk, geleceksizlik duygularının yoğunlaştığı “anomik” sürece girerek intihara kadar varan bir kaosa düşecek ya da bir arayış içine girip düşünsel bir bilinçlenmeye yükselecektir. İşte ‘protagonist’ topluma veya hayata yabancılaşmış bireyin, Modernist romanda bütün bunları yaşayan temsilcisidir (Sazyek, 2013, s. 280).

“Beyaz Mantolu Adam”, anomik sürece toplum tarafından itilir ve topluma tepki olarak hikâyenin sonunda intihar eder. Çevresindeki insanlar, onu olduğu gibi değil değer yargıları çerçevesinde aykırı kimliğinin kabul edilemeyeceğini her fırsatta gösterirler. “Kalabalık bir topluluk içindeydi. Başarısızdı.” (Atay, 2016, s. 11) cümlesi ile başlayan hikâye, cami önünde dilenen karakterin toplum tarafından benimsenmiş olan diğer dilenciler gibi el açmaması durumu yine toplumu rahatsız etmektedir. Çünkü karakter, rolün dışına çıkmıştır. Bu yüzden başarısız olarak tasvir edilmiştir. Onun susması ve kimseye aldrmadan giydiği beyaz mantosu toplumun değerlerini kabul etmediğini ve bütün seçimleriyle özgürlüğünden taviz vermeyeceğinin kanıtıdır. Buradaki suskunluk, bilinçli bir tavidir topluma karşı. “Çünkü edebi mekânda susmak, bir şey söylememek olarak değil, söylenmeyi ya da söylenemeyecek olanı söylemenin bir biçimi olarak metne dâhil olmaktadır” (Yaşat, 2011, s. 35). Toplumun kendine biçtiği rolü kadın mantosu giymesi, dilenirken el açmaması ve konuşmamasıyla reddeder. Bu eylemsel başkaldırısını sonunda intiharla yani hayatının bitişine de kendisi karar vererek taçlandırır. “Çünkü her intihar eni sonu toplumsal yapıya/düzene bir saldırdır ve sarsıcı bir mesaj içerir. Kısıtılmışlığı, kendini feda ederek deklare eder ve toplumdaki bir anlamda intikam alır. Alt edemediği güce karşı kendini kurban ederek onu cezalandırır.” (Tosun, 2011, s. 16). Beyaz manto; eşyanın kişileşmesi, toplumun dışlanan nesnesi olmuştur. Karakter hem fiziksel hem de ruhsal açıdan topluma yabancılaşmıştır.

Atay'ın Beyaz Mantolu Adam'ı da açık bir şekilde içinde bulunduğu topluma yabancı(laşmış), tam bir “öteki” figürü, bir tutunamayandır. Hem içinde bulunduğu toplumun ürünü hem de ona sonuna kadar yabancısıdır. Üzerinde taşıdığı beyaz manto, birey ve toplum arasındaki gerilimin, topluma karşı durmanın, “öteki” olmanın sembolü gibidir (Yağcıoğlu, 2011, s. 50).

Onun toplumla uyuşmayan fiziksel görünümü ve hareketleri, varoluş bunalımını da beraberinde getirir. Manto, topluma yabancılaşmanın sembolüdür. “Birey, toplumdaki yeriyle ve rolüyle örtüşmediğini hissetmeye, toplumsal yapı kendisinden uzaklaşmaya başladığı anda yabancılaşma sürecine girer” (Sazyek, 2010, s. 68). Modern topluma uymak burjuvanın göstergesi olan nesne ile mümkünken karakter, beyaz mantosuyla topluma aykırı olduğunun tavrını ortaya koyar. “Rüzgârın ya da gelip geçenlerin salladığı beyaz bir manto süründü yüzüne. Uzun ve aydınlık bir manto. Kloş etekli, kocaman düğmeli bir hayalet; geniş yakalı, serin.” (Atay, 2016, s. 14). Hikâyenin başında el açmayarak dilenmesiyle aykırı bir karakter portresi çizen Atay, giymek için bir yaz günü kloş

etekli kadın mantosunu karakterin aykırı ruhunun somut nesnesi yapar. Satıcı dalga geçtikten bir süre sonra onun mantoyu üzerinden çıkarmayacağını fark edince satmak istemez. Ancak beyaz manto onun varoluş mücadelesinin nesnesi, özgürlüğünün ve başkaldırısının sembolü olmuştur. Üzerinden mantoyu çıkarmaz. “Beyaz mantosuyla topuklarının çevresinde döndü; ilk defa gülümsedi çevresine bakarak. Sonra, sanki bir daha hiç gülümsemeyecekmiş gibi mahzunlaştı birden” (Atay, 2016, s. 15). Çünkü manto topluma rağmen hâlâ kendi kararlarını verebildiğini gösterir. Bu yüzden yazar, mantoyu giyip sokaklarda yürümeye başladıktan sonra karakterin tekrar gülümsemesinin imkân dâhilinde olamayacağını altını çizer. Modernist etkinin görüldüğü toplumlarda birey hür seçimlerini gerçekleştiremez, kalabalığa uymak zorundadır. Uyulmadığı zaman aykırılık göstergesi kabul edilir ve birey dışlanır. Mantoyla sokakta yürümeye başladıktan sonra çevresindekiler tarafından örselenmeye ve aşağılanmaya başlar. “Camus, kim sürünün dışında kalma cesareti gösterirse, onda kendilerinde bulunmayan farklı değerler olduğu çıkarımı yaptıklarını, ona kuşkuyla, hasetle baktıklarını söyler. Dolayısıyla, sürünün dışında kalmayı seçen kişi saldırı hedefi haline gelir.” (Başkaya, 2013, s. 70). Onun turist olduğu düşünülerek farklı dillerde küfredilir; “cüzzamlı”, “deli”, “turist” gibi sıfatlarla seslenirler. O kendisine kötü davrananlara, hakaret edenlere karşı tepkisini susarak verir. Çevresindeki kalabalık tarafından kötü davranışlara ve sözlere maruz kalmasına rağmen karşılığında kötü bir hareket sergilemez. Mantosundan dolayı mağazanın önünden geçerken mağaza sahibinin dikkatini çeker ve müşteri çekebileceği düşüncesiyle onu içeri alırlar. Tuhaf görüntüsünden dolayı onu canlı manken yapmaya karar verirler, çekiştirerek vitrine götürürler karşılığında yemek ve sigara verirler. “Bir süre de ‘Canlı manken!’ diye bağırıldılar sevinçle. Sonra onu vitrine doğru ittiler, orada durması için (ona başka türlü söz dinletilemiyordu ki)” (Atay, 2016, s. 19). Kendisine bir nesne gibi davranmalarına karşın o yine susmayı tercih eder. Acı ve haksızlık karşısındaki suskun tavrı, Atay’ın eserlerinde sık rastlanan İsa figürünü hatırlatır niteliktedir. Mesih benzetmesi yapılarak İsa gibi kolları iki yandan vitrinde tutulur.

Toplumla bağdaşmayan fikirlerinin kişileşmiş halidir “Beyaz Mantolu Adam”, varoluşuna ters düşen toplum kuralları onu aykırılığa götürür. “Varoluşçuluk sadece felsefi akım ya da başkaldırı değildir. Mevcut çağın hâkim düşüncesine karşı bir manifestodur. Bu tutum kabul edemeyeceği bir durumla yüzleşen bireyin uyumsuzluğuyla başlar.” (Akış, 2014, s. 294). Bu uyumsuzluk durumu halkın olduğu tüm alanlarda kabul görmez. Sokaklar, caddeler, toplu taşıma aracı ve halk plajı. Kısacası insanların bulunduğu her yerde aşağılanmaya maruz kalır. Karakterin suskun hali insanlara cesaret verir ve onu daha çok örselerler bakışları, konuşmaları ve bedensel hareketleriyle. Etrafındaki alaylı bakışlardan uzaklaşmak istese de onlar peşini bir türlü bırakmaz. Trene binip denizi gören bir istasyonda iner. Sonunda kendini halk plajında boş bir sandalyeye atar. Fakat kalabalık hemen etrafını sarar. Ondandır rahatsız olup bekçiyi çağırırlar. Kıyafetinin

oraya uygun olmadığını söyleyip çekiştirmeye başlarlar. Bütün bunların sonunda koşarak denize girer ve gözden kaybolur. Anomik süreci tamamlayan karakterin intiharı da özgür seçiminin sonucudur. Normalden sapma olarak değerlendirilen anomik süreci Hakan Sazyek “protagonist, toplumsal yapıyla/dış gerçeklikle uyum kuramamanın iç çöküntüsünü doğrudan ya da dolaylı; az ya da şiddetli ölçüde yaşayan bireydir” (2010, s. 68) şeklinde ifade eder.

Kalabalık içinde tek başına özgün davranış ve tavırlarıyla varoluş mücadelesi veren birey toplum içinde onlara benzemediği için yer bulamamıştır. Bu yüzden de başarısız olduğunu vurgulayarak başlayan hikâye, yine etrafındaki kalabalığın içinde varoluşunun kimseye benzemediği ve topluma uymak onun özgürlüğüne ters düştüğü için intiharıyla son bulur. “Beyaz Mantolu Adam’ın intiharı, hem bir isyan hem de vazgeçiş; varoluşun çaresizliği ve anlamsızlığı karşısında sessiz bir sızıdır.” (Yağcıoğlu, 2011, s. 56). Bu durumu etrafındaki kalabalığın anlamasına imkân olmadığı için intiharı seçer.

“Unutulan”: Hatırlatma Nesnelerinin Mekânı Tavan Arası

Öykü, tavan arasına eski kitaplarını aramaya çıkan ve eski sevgilisinin cesediyle karşılaşan kadın karakterin iç hesaplaşmasını anlatır. Karakterin unutulmaya ve tozlanmaya bırakılmış tavan arasındaki eski eşyalarının arasında bulunduğu sevgilisinin cesedi değil kendisidir. Hikâyenin ana izleği, modern yaşamda kendine yabancılaşan karakterin kendiyi yüzleşmesidir. Tavan arasındaki eski kıyafetler, yeni hayatında yer açamadığı veya yer açmak istemediği eski fotoğraflar, geçmiş yaşantıyı anımsatan eski eşyalar tozlu tavan arasına kaldırılmıştır. Bunlarla tekrar karşılaştığında eski yaşanmışlıklar da beraberinde hatırlanır.

Geriye dönüş tekniğiyle tozlu eşyalara baktıkça eşyalar yaşanmışlıklara dönme, onları tekrar hatırlama olanağı verir. “Bir an önce kitaplara ulaşmak istedi, geriye doğru bu sonsuz yolculuk bitsin istedi. Eski balo ayakkabısını ayağından çıkarmağa çalıştı” (Atay, 2016, s. 29). Tavan arasındaki eşyalar, bir bakıma hatırlatma nesnesi konumundadır. “Hatırlama, unutmama, yabancılaşma ve iletişimsizlik izlekleriyle örülmüş, günümüz modern insan melankolisidir” (Eren, 2011, s. 91). Modern yaşamın sonucu olarak karakter; çevresine ve kendisine, yaşadıklarına duyarsızlaşmıştır. Geçmişe yapılan yolculuk, nesnelere aracılığıyla iç hesaplaşmayı da beraberinde getirir. Onları tavan arasına kaldırmasının sebebi, modern hayata fazlasıyla adapte olan karakterin bu yeni yaşantısında geçmişe ait hatırlatıcı bir nesne bulundurmak istememesidir. “Sonra resimlere yaklaştı, diz çöktü, yanyana getirdi onları. Dirseğiyle tozlarını sildi biraz. Beni de, kendilerini de anlamadılar. Ne kadar ağlamıştım. Aşağıda onlara bir yer bulabilir miyim? Koridorda, sandık odasında... saçmalıyorum” (Atay, 2016, s. 28). Tavan arası, bilincin mahzeni gibidir. “Mekân unsuru, anlatılan olayların sahnesi durumundadır.” (Tekin, 2016, s. 140). Yaşanılan hayatın gerisinde kalması,

geçmişe dair anıları hatırlatan nesnelere orada saklanması bundandır. Sürdürülen hayata eski yaşanmışlıkları dâhil etmek istemediği için fotoğrafları aşağıya indirmek istemez. Tavan arasındaki eşyalar, zamansal geçmişin simgesi durumundadır.

Elindeki feneri eski fotoğrafların ve eşyaların üzerine tutarken eski sevgilisinin cesedini fark eder. “Feneri onun yüzüne tuttu: Aman Allahım! Eski sevgilisi yatıyordu yerde. Tozlanmış, örümcek bağlamış; tavanarasındaki her şey gibi. Kitap sandığına ve resim tahtalarına örümcek ağlarıyla tutturulmuş eski bir heykel gibi” (Atay, 2016, s. 30). Sevgilisini bir eşya gibi unutmuştur. Tavan arasına yani bilincinin derinlerine itmiştir. Fotoğraflar, eski eşyalar ve eski sevgili üzerinden iç hesaplaşmaya gidilir. Tavan arası, modern hayattan kaçıştır. Eski sevgilinin cesedi üzerinden geçmiş hatırlanır ve gündelik hayatın karmaşasından unutulup tavan arasına atılan şeyler, fenerin yardımıyla tekrar gün yüzüne çıkar ve yeni sevgilinin aşağıdan seslenmesiyle modern hayata geri dönlür. Gündelik hayatın yoğunluğuna dalıp önemli detayları unutan modern insan anlatılmıştır. Eski-yeni aşk hikâyesini anlatmaktan ziyade içsel bir yüzleşme vardır. Bu hesaplaşma bireyin bilinçaltı olarak da tasvir edebileceğimiz hafıza mahzeni yani tavan arasında gerçekleştirilir. Tavan arası, eski eşyalarla beraber eski yaşanmışlıkların da saklandığı mekândır. Eski eşyalara, fotoğraflara bakmasıyla nostaljik duygular meydana gelmez. Gündelik hayata ayak uydurma çabası sonucunda kendine yabancılaşmasının, yaşanmışlıkları kolayca unutmamanın şaşkınlığı içindedir. “Bu nesnelere onda nostaljik bir etki bırakmamış olmalarındaki en önemli neden, bugünün sıradan gündelik hayatına kendini bir hayli kaptırması, hatırlayamayacak kadar uyumuş bir modern insan olmasıdır” (Eren, 2011, s. 84). Eşyalara bakarak geçmişte yaşananlar hatırlanır fakat bu salt bir hatırlamadır, nostaljik bir duygu durumu içinde olmaz.

Tavan arası, hafızanın mahzenidir. Eski eşyalarla beraber eski yaşanmışlıkları da tozlanması için göz önünden veya hafızanın en uç noktalarına unutulmak için atılmıştır. Tavan arası, eşyalar ve onların hatıralarıyla örülü geçmişin hapsedildiği yerdir. Modern yaşama ayak uydurmaya çalışırken eski sevgili ihmal edilmiştir. Ceset ve fotoğraflar, hatırlatma eyleminin zemini.

Her şeyin sıradan, normal, vasat, kabul edilebilir olduğu bu dünyada unutmak da hatırlamak da zaten eşyanın tabiatına aykırı gibidir. Satır aralarında aile kurumunun bireyi törpüleyen yanlarını, modern küçük burjuva hayatlarının içtenlik ve heyecandan uzak taraflarını Atay, kendine özgü ironik tonu ile anlatır (Eren, 2011, s. 88).

Geçmişe yapılan ziyaret, aşağıdan yeni sevgilisinin çağırmasıyla son bulur. Kitap aramaya tavan arasına çıkan karakter, bir süreliğine de olsa zamanın tozlanmış yanlarını anılarıyla silip tekrar unutulmaya bırakarak merdivenlerden aşağıya yeni hayatına iner.

Eşya-Zihin Dengesi: *Korkuyu Beklerken*

Atay'ın kitabına da adını veren bu öyküsü eşya-birey ilişkisini merkeze alan toplumun aykırı, iletişimsiz, uyumsuz ve yabancılaşmış karakterinin hayatındaki düzenin bozulmasıyla gelen kaygı ve korkuyla baş edememesi sonucunda toplumu cezalandırmak istemesini anlatmaktadır. Bu öyküde burjuva yaşantısı ironik bir dille anlatılmıştır. Eşyaya sınıfsal bir anlam yüklenmiş ve eşya-zihin dengesi üzerinde durulmuştur. “(...) eşya içinde bulunduğu mekâna ve asıl o mekânda yaşayan kişiye toplumsal bir ‘statü’ kazandıran dinamik bir unsur olarak görülür.” (Tekin, 2016, s. 145). İnsanlar hayatlarını, evlerini yaşanabilir kılmak için eşyayla kaplıyorlar. Çünkü eşya, toplum ile ortak bir dili kullanmak için bir araçtır.

Karakter, şehre uzak bir yerde yalnız yaşamaktadır. Bir akşam eve geldiğinde yabancı dilde yazılmış bir mektup bulur. “Sonra, birden o zarfı gördüm. Koridorda bulunan tanıdık eşyanın dışında tek yabancı şey olduğu için onu hemen gördüm” (Atay, 2016, s. 37). Mektup gelene kadar eşya ile olan uyumluluk durumu, mektuptan sonra bozulur. Sorgulamaya başlar. Masanın üzerindeki zarfı hemen fark eder. “Kırık olduğu için salona alınmayan heykel, binikiyüz liralık hesabımın olduğu bankadan yılbaşı hediyesi sigara tablası (onun içine sigaramı yalnız, ayakkabılarımı giyerken koyardım)... hepsi yerli yerindeydi. Demek ki, üstü yazılı olmayan bu zarf yeniydi” (Atay, 2016, s. 37). Eşya ile kurulan düzenin ahengi, zarfı gördükten sonra bozulur. Mektup, UBOR-METENGA adlı gizli bir mezhepten gelmiştir ve farklı bir dilde yazılmıştır. Hayatındaki düzenin kırılma noktası, bu mektuptur. Hayatında hep var olan korku hali, bu mektupla somutluk kazanır. Eşyanın düzeni, onun mevcut yaşamına güven sağlamaktadır. Zarfın oraya geliş şeklini düşünürken hayatına sızan bu mektup, onun düzenini o saniyeden itibaren tehdit etmeye başlamıştır. “Kilidi iki kere çevirince kendiliğinden açılır. Kapının dili bozuktur, ucu tam yerine oturmaz. Demek ki eşya henüz özelliklerini koruyor. Ya zarf? Eski eşya demek istedim. Aman Allahım! Ya eşya bir gün delirirse? Her şeye rağmen salonun kapısına henüz güveniyordum.” (Atay, 2016, s. 38). Eşyanın düzeni, onun hayatının dengesidir. Korkularıyla başa çıkmanın, güvende hissetmenin olanaklı durumudur. Yaşamında eşya ile kurduğu bu denge sistemi, mektubun gelmesiyle çöker. “Artık hafızam zayıflıyordu, eşyanın diline dikkat etmiyordum” (Atay, 2016, s. 38). Eşyanın yerini ezberlemiştir. “Bozuk çakmak, vazo, anahtar, zarf!” (Atay, 2016, s. 40). Modern yaşamın zorunluluğu olarak küçük burjuvaya dönüşmenin ilk şartı, evi eşya ile doldurmaktır. Evi eşya ile doldurur fakat zamanla eşya hayatının hâkimiyetini eline geçirince eşya yığınları arasında kendine yabancılaşır. Mektupta ne yazdığını anlayamayınca üniversiteye akademisyen olan arkadaşına götürür. Arkadaşının statüsü, onu rahatsız etmektedir. Onun hayatıyla kendi hayatını kıyaslar; onun akademik başarısının, evinin ve arabasının iletişim kurarken mesafeye sebep olacağını düşünür. “Fakat

bu araba, insanlarla aramda ortak bir konuşma dili yaratılmasına engel oluyordu” (Atay, 2016, s. 45). Toplumla arasındaki mesafeyi, arabası olmadığı için aşamadığını düşünmektedir. Araba, toplum için bir statü simgesidir. “Maddi olarak araba ekonomik bir gücü temsil ediyor, hayata ekonomik güç sayesinde olsa bile tutunabilmiş, toplum normlarına uygun bir modeli temsil ediyordu. Araba, normalleşmenin aracıydı, para kazanan insanların gereklilik olarak gördüğü bir nesne” (Bayraktar, 2011, s. 107). Evini eşya ile doldurmasının sebebi de topluma benzeme, onlarla iletişim kurmak için ortak bir dil yaratma çabasından dolayıdır. “Yabancılaşma somut ve maddi koşullarının belirlediği bir durumdur.” (Yavuz, 1992, s. 234). Yine evini de şehirden uzakta, bahçe içerisinde seçmiştir. Aslında gerçek bulmadığı tabiatı seviyormuş gibi görünmek içindir bu seçim. Fakat bunca çabaya rağmen arabası olmadığı için yine kendini toplumun yabancıları olarak görür. İletişim kurmak için aradaki mesafeyi bir türlü kapatamamıştır.

Mektup, evden çıkmaması konusunda tehdit içeriyordu. Kendini eve kapatır ve iç hesaplaşma bu hikâyede de kendini gösterir. Kendini eve kapatmadan önce hazırlık sürecine girer ve yazıhanesine gider. Yazıhaneyi düzeltir. “Sigara tablalarını çöp sepetine boşalttım, sepeti kapının önüne koydum, perdeleri kapattım, yazıhanenin tozunu aldım, halıyı ayağımla düzelttim, takvimde o günün üstüne bir çarpı işareti koydum. Her şeyi düzenli bıraktım ayrılırken” (Atay, 2016, s. 51). Sonra tecrit süresi başlar. Hayatın merkezinde UBOR-METENGA yani gizli mezhep korkusu vardır. Bu kaygı ile günlerini evde geçirmeye başlar.

Başlayıp da yarım bıraktığım bir sürü teşebbüs, evin her tarafına dağılmıştı. (Sanki kafam da onlarla birlikte çekmecelere, dolaplara, sandık odasının eşyaları arasına dağılmıştı. Kafamı toplayamıyordum bu yüzden.) her şeyi düzene koymaya, hayır daha önce ayıklamaya, hayır en önce nerede ne varsa bulup çıkarmaya, hayır hayır hepsinden önce evi dolaşıp, hafızamı yoklayıp nerede ne olduğunun tam listesini çıkarmaya karar verdim (Atay, 2016, s. 57).

Hayatına mektup girmiştir ve hiçbir şey artık eskisi gibi değildir. Dolayısıyla eşyanın da (zihninin de) dengesi bozulmuştur. Korkuyla başa çıkmak için eski düzenine geri dönebilmek adına bir adım atar ve yarım bıraktığı işleri ve eşyaları düzenlemeye ve tamamlamaya başlar. “Çizmeğe başladığım bazı resimleri bile yarım bırakmıştım. Kâğıdın ortasında birdenbire sona eriyordu resimlerin çoğu. Hiç olmazsa bunları bitirmeliydim” (Atay, 2016, s. 60). Gündelik hayatın yoğunluğundan dolayı yarım bıraktığı, vakit ayırmadığı işleri tehdit mektubunu biraz olsun unutmak için, kendini meşgul etmek için tamamlamaya karar verir. “Her şeyi kontrol altına almayı, eşyalara ve çevresine bir düzen vermeyi bir takıntı haline getirmiştir. Ancak, ne yapsa sonuca varamamış ve neye başladyısa yarım kalmıştır. Çünkü asıl karmaşık ya da düzensiz olan içsel yaşantısıdır” (Dirlikyapan, 2011, s. 126). Eşya, onun karmaşık zihninin aynasıdır. Düşüncelerinin somut halidir.

“Bazı belgeleri, makbuzları atarken tam emin değildim: Bu yok etmelerin sonunda başıma kötü şeyler gelebilir miydi?” (Atay, 2016, s. 60). Gerekli ve gereksiz her eşyanın onun kurduğu düzende bir yeri vardır. Bu eşyaları atmak ya da bunu aklından geçirmek bile kaygıyı beraberinde getirmektedir. Başına bir şey gelebileceğini düşünmesi, onun kurduğu düzenin doğal sonucudur. “Ömrümü eşya ile geçiriyordum. Eşyayı da sevmiyordum galiba. Daha doğrusu, eşyayı insanlarla bir tutuyordum, ikisiyle de aramda, yalnız benim bildiğim ve başkalarına açıklanması güç meseleler vardı” (Atay, 2016, s. 63). Toplumla arasındaki mesafeyi eşya üzerinden anlatmıştır. Nurdan Gürbilek’in de ifade ettiği gibi “Şunu demeye getiriyor Atay: Bu koşullarda, yani ev denen küçük ayrıntılara gömülmüşken, eşyayla boğuşurken, eşyayı kontrol etmek için çaba harcarken, eşya bizi kontrol ederken büyük ve güzel şeyler düşünülemez; eşya engel olur” (2014, s. 102). Eşyanın düşünmesine olan engeli ve eşya ile olan sorunlu yaşantısı Atay’ın romanlarında da görülür. *Tutunamayanlar* da bireyin eşya ile olan kavgalı durumu, küçük burjuva yaşantısının Turgut’un hayatında kapladığı yer, romanın birçok yerinde vurgulanır. “Böyle bir düzen içinde insan düşünebilir mi? Büyük ve güzel şeyleri demek istiyorum. Önce eşya engel oluyor, sonra şartlar: kalorifer, hizmetçi, çocuk odası. Düşünmek için kendime bir daire tutsam” (Atay, 2014, s. 557). Eşya, özgür düşüncelerinin prangası olmuştur. Tek tip yaşantı, çevreye benzeme çabası sonucunda birey bir taklitten öteye gidememiş ve kendine yabancılaşmıştır. *Tutunamayanlar*’la birlikte eşyanın burjuvayı temsil eden; sorgulamayı, düşünmeyi engelleyen bireyin eşya ile olan barışamama durumu, *Tehlike Oyunlar* kitabında da kendini gösterir. “Eşyanın sürekliliğinden çekiniyorum. Bu sürekliliğin kendisine bulaşmasından korkuyordu. Yaklaş onlara, dokunmağa çalış. Onlarla uyumağa çalış. Hayır, kaybolurum sonra, eşyanın içine düşerim” (Atay, 2018, s. 155).

“Korkuyu Beklerken” öyküsünde yabancılaşma sadece eşya ve toplumla sınırlı kalmamıştır, karakter doğaya da yabancılaşmıştır. “İnsanlar için ve eşya için ve tabiat için iyi şeyler düşünmüyordum” (Atay, 2016, s. 64). Gizli mezhep korkusuyla kendini eve kapatmasından sonra kendi dışında her şeye yabancılaştığını fark eder. Tabiat, onun için gösterişi temsil etmektedir. Bu yüzden şehre uzak olan bahçeli bir eve taşınmıştır. Fakat bahçeye yeterli ilgiyi göstermediği için her tarafı otlarla kaplanmıştır. Burjuvaya ayak uydurmak için bütün bu çabaları sadece sahip olmaktan öteye geçememiş, gerçek bir yaşamışlık sergilememiştir. Hayatın akışı içinde gerekli ilgiyi gösteremeyince hep ertelemiş ve sonunda içinde bulunduğu ev, eşyalar ve bahçe, bir dekor olarak karşısında durmuştur. Evde yaşanmışlığa dair bir iz yoktur. Topluma bakıp bir dünya kurmuş ama yaşamaya fırsatı olmamıştır çünkü kurduğu bu evren, bir taklittir. Kendine ait bir yaşam kuramamıştır. Çünkü eşya, Atay’ın hikâyesinde mekânı bütünlemekten çok bireyin düşüncesinin, ruhsal durumunun ve statüyü temsil etmenin simgesi olmuştur.

Korkuyla baş edemeyince günler sonra evi yakmaya karar verir. Yerlere gazeteleri serdiği sırada gizli mezhebin yakalandığı haberini görür. Yan taraftaki inşaat yüzünden evi yıkılır. “Kafamdaki düzen de eşyaya bağlıymış demek” (Atay, 2016, s. 95). Korkuyu kaybetmesiyle evini de kaybeder. Artık evini ve eşyalarını kaybetmesinin bir önemi kalmamıştır. Eşyanın dağınkılığı ile belirtilen aslında zihnin dağınkılığıdır. Eşya-zihin dengesi önce mektupla bozulur sonra da evin yıkılmasıyla önemini kaybeder. Hayatını dolduran bu korku geçince varoluş amacının diğer insanlarla yine aynı olduğunu düşünür ve hayatını düzene koymak ister, evlenmeye karar verir. Akrabaları tarafından tanıştırıldığı kişiyle yemeğe çıkar. Fakat çevresinde gerçekten mutlu ve samimi çiftler görünce onların korkusuz ve kaygısız olmasından rahatsız olur. Onlara tuzak kurmaya karar verir. İntikam almak için tanımadığı kişilerin adreslerine gizli mezhep adına mektup yollar. Kimse huzursuz olmaz bu mektuplardan ve başarısız olduğunu fark eder. Toplum cezalandıramayınca kendini cezalandırmaya karar verir ve hikâyenin sonunda kendisini polise ihbar eder.

Sonuç

Bu makale, eşya-birey ilişkisini merkeze alarak modern hayatın getirisinin sonucunda oluşan tabaka yani küçük burjuvanın zorunluluğu olan eşyanın bireyi önce topluma sonra kendine yabancılaştırmasını incelemiştir. Nesnelere dünyasına yüklenen anlam ve bireyin nesne merkezli kurduğu evreninin bir taklit olması, toplumun değer yargılarına uymak için özgürlüğünden ödün verme pahasına ve bir iletişim dili kurmak için ortak araca yani eşyaya duyulan gerekliliğin müphem kalmış yanları ele alınmıştır. “Beyaz Mantolu Adam”, “Unutulan” ve “Korkuyu Beklerken” hikâyelerindeki yabancılaşma, iletişimsizlik, cezalandırma, başkaldırı durumlarının oluşumunda toplum normlarına ayak uydurma çabasının yansımaları olan eşyanın etkisi üzerinde durulmuştur. Bu öykülerde eşya bazen tozlu bilincin hatırlatma nesnesi, bazen özne konumuna yerleşen nesne, bazen de taklit çabasıyla yaratılan evrende dekordan öteye gidemeyen bir denge olarak tasvir edilmiştir. Eşya; toplumsal statüyü, gücü ve ait olmayı destekleyen küçük burjuvanın temsilcisi konumundadır. Makalede, hikâyelerdeki eşyanın bireye etkisi her hikâyede farklı boyutlarda anlatıldığı için hikâyeler, ayrı başlıklar altında incelenmiştir. “Beyaz Mantolu Adam” hikâyesinde nesnenin kişileşmesi, karakterin beyaz mantoyu giydikten sonraki varoluş bunalımının kimlik kazanması hikâyede önemli bir rol oynar. Bireyin toplum tarafından aykırı olarak tanımlanması ve toplum değerlerine uymadığı için topluma kabul edilmeyişi, “öteki” olma hali hikâyeden örneklerle aktarılmıştır. İncelenen ikinci öykü “Unutulan”da, günlük yaşamın yoğunluğundan dolayı ona adapte olmak için çabalayan bireyin tavan arasında yani bilincinin derinliklerinde tozlanıp unutulmaya bıraktığı nesnelere aracılığıyla geçmişi hatırlaması ve iç hesaplaşma sürecine girmesi aktarılmıştır. Eşya-birey yabancılaşması kapsamında incelenen üçüncü öykü ise “Korkuyu Beklerken”dir. Kitaba adını veren hikâyeye, bireyin

önce topluma sonra kendine yabancılaşmasını eşya ve eşyayı algılayış biçimi üzerinden anlatması bakımından kitabın en hacimli öyküsüdür. Karakter burjuva yaşam biçimini benimsemek, insanlarla ortak bir dil, iletişim aracı bulmak için evini eşyalarla doldurur. Zamanla topluma yabancılaşan karakter, sorgulama sürecine girer ve evdeki eşyaların kendi benliğinin dışında bir taklit evreni olduğunu, soyut nesnelere dünyasıyla etrafının çevrili olduğunu fark edince kendine de yabancılaşır. Adı geçen üç hikâyenin de ana izleği, eşyalar dünyasının bireyin hayatında kapladığı alanın modern yaşama ayak uydurmak için bir gösteriş simgesi olması ve toplum normlarına uygunluğun göstergesi üzerine kurulmuştur.

Sonuç olarak Oğuz Atay'ın öykü karakterleri; toplum normlarına uymaya çabalayıp kendine yabancılaşanlar ile aykırı olanlar, eşya çerçevesinde birleşerek modern hayata uymak için çabalayıp burjuva gösterişinin ağına takılmışlardır. Öykü kişilerinin eşyanın aslından uzak bir taklit nesnesi olduğunu anlaması sonucunda yabancılaşma evreleri yaşanmıştır. Atay'ın öykülerinde eşya, saygınlık ve statü simgesi olmasının yanı sıra toplumda var olabilmenin önemli bir aracıdır. Atay'ın romanlarında karşılaştığımız yabancılaşma ve uyumsuzluk gibi kavramlar, incelediğimiz üç öyküde de kendini göstermektedir. Atay, modern hayatın sonucunda oluşan küçük burjuva yaşamını ironik bir dille anlatmıştır. Eşya-birey çatışmasının üzerinde durmasının sebebi, burjuva yaşamına özenilmesinin sonucunda bireyin kendi gerçekliğinden ve özünden uzaklaşmasını vurgulamaktır. Yaratılan bu sahte evrenin eşya ile temellendirilmesi, bireyin kendisiyle ve çevresiyle iletişim kurmasına eşyanın sebep veya engel olmaması gerektiğinin bir göstergesidir.

Kaynakça

- Akatlı, F. (1982). *Bir Pencereden*. İstanbul: Adam Yayınları.
- Akış, Y. (2014). Bir Varoluşçu Drama Yazarı Olarak Soren Kierkegaard. M. Günay ve A.O. Gündoğan (Ed.), *Felsefe ve Edebiyat* içinde (ss. 289-307). Konya: Çizgi Yayınları.
- Atay, O. (2014). *Tutunamayanlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Atay, O. (2016). *Korkuyu Beklerken*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Atay, O. (2018). *Tehlikeli Oyunlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Başkaya, D.B. (2013). Albert Camus'nün Yoksayıcılık Penceresi. *Özne Dergisi*, 10(19), 67-75.
- Bayraktar, I. (2011). Korkuyu Beklerken Düşmek, Düşerken Hayatı Düşlemek. H. Tezgör (Ed.), *Korkuyu Beklerken Gelenler Oğuz Atay Öyküleri Üzerine Yazılar* içinde (ss. 103-124). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Dirlikyapan, D. (2011). Oğuz Atay'da Korkuyu Beklerken Gelenler. H. Tezgör (Ed.), *Korkuyu Beklerken Gelenler Oğuz Atay Öyküleri Üzerine Yazılar* içinde (ss. 125-139). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ecevit, Y. (2011). *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.

- Eren, B.N. (2011). Unutulan Üzerine. H. Tezgör (Ed.), *Korkuyu Beklerken Gelenler Oğuz Atay Öyküleri Üzerine Yazılar* içinde (ss. 83-91). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Gürbilek, N. (2014). *Ev Ödevi*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Kantarcıoğlu, S. (2007). *Türk ve Dünya Romanlarında Modernizm*. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Moran, B. (2001). *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 2*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Ofluoğlu, G. ve Büyükyılmaz, O. (2008). Yabancılaşmanın Teorik Gelişimi ve Tarihsel Süreç İçinde Farklı Alanlarda Görünümleri. *Kamu-İş Hukuku ve İktisat Dergisi*, 10(1), 113-144.
- Sazyek, H. (2010). Yusuf Atılgan'ın Aylak Adam'ı C. *Kitap-lık Dergisi*, 142, 64-78.
- Sazyek, H. (2013). *Roman Terimleri Sözlüğü*. Ankara: Hece Yayınları.
- Tekin, M. (2016). *Roman Sanatı*. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Tosun, N. (2011). Yabancılaşma, Aydın Eleştirisi ve İroni: Oğuz Atay Öyküleri. H. Tezgör (Ed.), *Korkuyu Beklerken Gelenler Oğuz Atay Öyküleri Üzerine Yazılar* içinde (ss. 9-24). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yağcıoğlu, H. (2011). Modern Bir Mesih: Beyaz Mantolu Adam. H. Tezgör (Ed.), *Korkuyu Beklerken Gelenler Oğuz Atay Öyküleri Üzerine Yazılar* içinde (ss. 47-57). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yaşat, D. (2011). Oğuz Atay'ın Öykülerinde 'Susku' İzleği. H. Tezgör (Ed.), *Korkuyu Beklerken Gelenler Oğuz Atay Öyküleri Üzerine Yazılar* içinde (ss. 33-45). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Yavuz, H. (1992). Romanda Psikolojik Yabancılaşma (II): Anayurt Oteli. T. Yüksel vd. (Ed.), *Yusuf Atılgan'a Armağan* içinde (ss. 233-238). İstanbul: İletişim Yayınları.